

SCOLA ROMANA.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigeata de

Joanu Candrea si Basiliu Petri.

Ese odata in septemana, Vinerea. Pretiulu: pe unu anu 5 fl., pe diumetate 2 fl. 50 cr. — Pentru insertiuni: cate 5 cr. de sfru si timbrulu.

Sabiiu, 28. Maiu v. 1876.

Prenumeratiunile si corespundintiele suntu a se adresá la: Redactiunea „Scólei romane“ in Sabiiu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

Gradine de copii.

1. In numerulu 20 alu foiei nóstre amu amintitu imputarile, ce se facu saleloru de asilu, si anume, ca lucrulu loru este mai multu negativu, marginindu-se adeca cu deosebire a aperá pre copii de periculele, ce i-ar poté ajunge, fora inse a-le inaintá si in modu positivu educatiunea loru; ca in alte locuri éراسi aceste institute trecu preste sfer'a chiamarei loru, ocupandu-se cu lucruri de ale scólei proprie, ceea ce nu se potriveste cu natur'a copiiloru din etatea acést'a; langa cari se mai audauge imputarea, ca in salele de asilu se primescu copii prea multi si de etate prea diferita, incátu este fórte cu anevóia a-i supraveghiá si conduce cumu se cuvine. A delaturá inconvenientele acestea, — éca tendinti'a gradineloru de copii!

2. Urdítoriulu gradineloru de copii este Fridericu Fröbel, celu mai genialu discipulu alu lui Pestalozzi. Nascutu la 21 Aprile 1782 in cas'a unui preutu din Oberwaissbach in principatulu Schwarzburg-Rudolstadt, Fröbel 'si petrecú primii ani ai vietiei sale la tíera in natur'a poetica si incantatória din Turingi'a, strabatendu paduri si campie, contemplandu plante si animale si cercetandu locuintiele si lucrurile ómeniloru. Mórtea mamei sale, precandu elu erá inca micu, 'lu lipsi de aceea crescere, ce o póte dá numai iubirea unei mame adeverate; acésta pierdere inse fú de alta parte motivulu, din care Fröbel mai tardíu lucrà din tóte poterile pentru o crescere mai buna a copiiloru mici. Avendu Fröbel inca trei frati la studia, se insarcinà cu crescerea sa unu unchiu dupa mama, superintendentulu Hoffmann din Stadtilm. Invetiatorii sei inse nu intielesera natur'a sa mistica, si pentru aceea dupa confirmatiune Fröbel fú luatulu dela scóla si datu unui forestariu cá invetiacele. Aici in culmea padurei turingice tenerulu Fröbel se aflà in elementulu seu. Pre langa studia seriósa din matematica, ocupatiunea sa erá a cunosce natur'a si cultur'a arboriloru de totu felulu. Insetandu inse dupa sciencie mai vaste, parasí ocupatiunea acést'a si sarindu preste institutele preparative, in etate de 18 ani merse la universitatea din Jen'a, unde studià mai vertosu scienciele

naturale, fisic'a si matematic'a. Dar' lips'a de bani 'lu constrinse a-si intrerumpe studiale, si intorcându-se acasa se ocupà unu tempu cu economí'a pe bunurile unui proprietariu consangénu. Dupa mórtea tatane-so, pre care in tempulu morbului l'a grigitu cu tóta iubirea, Fröbel ajunse actuariu la unu oficiu de silvicultura, apoi secretariu privatulu alu unui boeriu din Meklenburg. Tóte ocupatiunile aceste inse nu-lu potura indestulí; pentru aceea Fröbel merse la Frankfurtu cu scopu de a se face architectu. Aici facú cunoscintia cu directoriulu Gruner dela scól'a-modelu. Gruner cunoscu indata natur'a pedagogica a lui Fröbel; deci i díse se se lase de architectura, càci nu este de natur'a sa. „D-Ta trebue se te faci invetiatoriu!“ Fröbel primi postulu de invetiatoriu, ce i-se oferí in institutululu lui Gruner. Cátu de fericitu erá acumu Fröbel! Elu aflà in fine ceea ce cautase de multu, — ocupatiunea cea dupa chipulu si asemenarea sa. Se apucà de lucru cu zelu si devotamentulu, trebuit inse se observe indata, ca spre a fi invetiatoriu la locu, i lipsesce capulu lucrului, — pedagogía. Gruner i dete pentru lectura opuri de ale lui Pestalozzi. Aceste desptetara in elu dorinti'a, de a vedé pre Pestalozzi in persóna si a-lu studià in midiloculu activitatiei sale, — in scóla. In anulu 1808 Fröbel se duse la Pestalozzi in Iferten, unde petrecú doi ani cu studiu si propuneri practice in scóla. Fröbel inse nu erá omulu, carele se jure in vorbele maiestrului; elu nu se indestulí a acceptá pedagogí'a asia, precumu ea ajunse pana la elu prin traditiune istorica; elu luà pedagogí'a inca odata din capetu si fiacare cestiune, pasu de pasu, o cercetà, o analisà, o ecsaminà. In modulu acést'a Fröbel aflà, ca metodulu lui Pestalozzi nu este completu, ca Pestalozzi se oprí la calea diumetate, si ca pedagogí'a are inca a trage consecvintiele sistemului seu de educatiune, dar se convinse totu odata, ca si lui i lipsieau inca cunoscintiele necesarie spre a indepliní oper'a acést'a. Pentru aceea Fröbel se despartí de Pestalozzi sí mai studià inca doi ani la universitatile din Göttingen si Berlin. Intr'aceea vení anulu 1813. Fröbel intrà in corpulu de venatori alu lui Lützow si luptà pentru scaparea patriei sale. Aici in campania, ajutatu de cameradii sei Middendorff

si Langenthal, doi discipuli ai lui Schlaiermacher, si sub impresiunea ideilor lui Fichte despre educatiunea natiunala, statori Fröbel in liniaminte principale sistemulu seu de educatiune. Spre a-lu probá inse si in pracsá, elu deschisa in unire cu amicii sei Middendorff, Langenthal si Barop unu institutu in Kailhau, problem'a caruia erá de a pregatí pre elevi atâtu pentru viéti'a practica, câtu si pentru studia mai inalte. Institutulu ajunsé la atât'a renume, încátu veniau invetiatori si barbati de statu din departare spre a-lu cunósce mai de aprópe. In urm'a acestoru succesa, Fröbel fú invítatu a organisá si in Elveti'a asemenea institute. Pretotindenea elu tienea conferintie cu invetiatorii si-si impartasiá imprumutatu esperintiele si observarile facute. Vorb'a erá a cunósce poterile, capacitatíle si natur'a copiiloru, a aflá legile, dupa cari urméza desvoltarea loru, si in conformitate cu ele a organisá educatiunea si instructiunea. Elu se convinse, cumu ca inainte de a invetiá, copilulu se sentia lips'a invetiaturei, ceea ce se va intemplá punendu pre copilu se lucre, se produca. In fine la anulu 1826 Fröbel publicá opulu seu despre „educatiunea omului“, unulu dintre cele mai profunde produse pedagogice, oper'a unui spiritu originalu, petrunsu de cea mai inflacarata iubire catra copii, carele de multe ori, vedendu copii pe campu, se abatea din cale si alergá cá nebunu la ei, numai se póta gustá fericirea, de a le priví in faci'a loru nevinovata, si carele tocma pentru aceea 'si alése de devisa a vietiei sale: „Aideti se traimu pentru copii nostri“! Despre acestu opu celebrulu Michelet scrie in cartea sa „La femme“ urmatóriele: „Cu privirea clará a spiritului seu si prin simplicitatea sa Fröbel aflá ceea ce intieptii cautara de giab'a, — secretulu educatiunei. Doctrin'a lui Fröbel este educatiunea timpului, si anume cea adeverata. Educatiunea dupa ideea lui Fröbel nu este nici esterióra, nici prescisa, nici arbitraria, ea este dedusa din insasi natur'a copilului; copilulu incepe istori'a, incepe activitatea productiva a genului omenescu din capetu“. Dupa Fröbel scopulu educatiunei este: „Armoni'a individului cu sene insusi, cu omeni'a, cu natur'a, cu Domnedieu“. Fröbel adeca inca de teneru fú isbitu de contradicerile vietiei acesteia, contradiceri intre corpu si spiritulu, intre intielegintia, sentimentulu si voia, intre individulu si societate etc.; si totusi erá convinsu, ca intru tóte trebue se existe armonia deplina. A aflá acésta armonia si modulu de a o realisá prin educatiune, — éca problem'a vietiei sale si obiectulu opului seu despre „educatiunea omului“, carele este de importantia si pentru aceea, cáci propune reforme pentru crescerea copiiloru in etatea antescolaria, periodu de cea mai mare importantia pentru tóta viéti'a ulterioara. Fröbel adeca erá convinsu si despre aceea, ca pana candu educatiunea familiara nu se va reformá dupa principia sanetósa, educatiunea scolaria nu are basa solida. Famili'a este centrulu, dela sanetatea caruia depinde nu numai sanetatea statului, ci si prosperarea educatiunei preste totu. Spre acestu scopu, adeca spre a reformá educatiunea copiiloru din etatea antescolaria si — cá conditiune indispensabila

la acést'a — spre a formá mame adeverate, propuse Fröbel a se infintia gradine de copii.

3. A fostu la iubileulu de patru sute de ani dela aflarea tipariului (24 Iuniu 1840), candu Fröbel infintia la Blankenburg prim'a gradina de copii.

Incátu pentru nume, Fröbel numi institutulu seu „gradina de copii“, parte pentru ca tienea de necesariu, cá institutulu se fia impreunatu cu o gradina propria, parte spre a aratá in modu simbolicu, ca copii sémena cu plantele din gradina si prin urmare ca au a fi tractati cá si densele. Numele de „scóla“ 'lu incungiurá Fröbel si pentru aceea, pentru ca gradin'a de copii are a se ferí de totu, ce sémena a scóla si instructiune, încátu chiar nici copiiloru de 6 ani se nu se propuna nimicu despre cunósccerea si scrierea literiloru.

3. Scopulu gradinei de copii 'lu definesce insusi Fröbel asia: „Gradin'a de copii are se primésca copii in etate antescolaria numumai spre a grigí de ei, ci spre a le procurá o ocupatiune potrivita cu firea loru intréga, a le intari corpulu, a le deprinde sensurile, a le ocupá spiritulu loru desteptatu si a-i face cunoscuti cu natur'a si cu lumea omenésca, cu deosebire a-le dirige bine anim'a si sentimentulu si a-i conduce la principiulu a tóta viéti'a, — la eternitate“. Scurtu: „a desvoltá in copii din etatea antescolaria in modu corectulu tóte poterile si capacitatíle, cari suntu delipsa spre a cuprinde si folosi cumu se cuvine invetiamentulu scolariu“.

Biografie istorice.

Stefanu celu mare.

1456—1504.

(Dupa Urechia, Laurianu si Bolintineanu).

Erá pe la anii 1453—1456 la Moldov'a Domnu unu faciarnicu, numitu Petru Aronu. Acést'a cu viclenia se suise pe tronulu tieriei, care nu se cuvea lui, ci unui fiuu alu lui Iliasiu, fetioru lui Alecsandru celu bunu. Acestu fiuu alu lui Iliasiu se numia Alecsandru alu II-le, si pre acést'a Petru Aronu, cumu amu dfsu, 'lu departase prin viclenia dela tronulu tieriei.

Totu pe tempulu acela traia la curtea Domniloru dela Munteni seau din tier'a romanésca unu teneru forte istetiu la minte si aprodu la anima, numitu Stefanica, fiuu alu lui Bogdanu si nepotu alu lui Alecsandru celu bunu. Boerii din Moldov'a, ne mai potendu suferi crudmíle si nelegiuirile ticalosului Petru Aronu, tramise se chame la tronulu pre Stefanu din tier'a muntenésca. Acést'a primi propunerea, dreptu care impenandu-si o armia moldo-romana si trecu in Moldov'a asupra lui Petru Aronu, pre care-lu invinse antaiu la Doljesci *) pe Seretu, apoi la Orbicu seau Orvicu, in diu'a de Ioi'a mare. Atunci s'au strinsu boerii mari si mici si alta curte merunta de impreuna cu metropolitulu Teoctistu si cu multi calugari la loculu, ce se chiama *Direptate*,

*) Altii dicu la Joldeni.

si cu vói'a tuturoru au radicaú Domnu tierei pre Stefanu alu V-le, si ungându-lu de domnía Teoctistu metropolitulu, acolo Stefanu alu V-le a luatu steagulu tieriei si a mersu la scaunulu domniei in Sucév'a. Cunoscutu-s'a indata la inceputulu domniei, ca Stefanu alu V-le mai multu va fi plecatu spre resboiu, decâtu spre pace, pentru ca indata a datu ostiloru sale steaguri si capitani mici si mari.

In adeveru domnirea lui Stefanu este plina numai de resbóia; preste 40 a portatu, încátu lumea intréga s'a minunatu de bravur'a si portarea sa. „Oh, ce barbatu minunatu“, díce istoriculu polonu Dlugos, „carele nu este mai puşinu decâtu eroii de demultu, de cari atâtu ne miramu si carele in tempulu nostru a facutu o invingere atâtu de marétia asupra Turciloru, elu antâiu dintre principii lumiei. Dupa judecat'a mea elu este celu mai demnu se i-se incredintieze domnía si imperat'ia lumiei întregi si mai vertosu conducerea ostiloru crestinesci asupra Turciloru, ér ceialalti regi si principi se se lase a-si petrece viéti'a in leneviri si desmerdari, au in resbóia civile“.

Portatu-a Stefanu celu mare si bunu resbóia cu toti vecinii Moldovei, dar resbóiale cele mai alese au fostu: la Baia cu Ungurii, la Lipinti cu Tatarii, la Racov'a, Resboieni si Schei'a cu Turcii si la Dumbrav'a rosia cu Lesii seuu Polonii.

1. Resboiulu dela Baia.

Stefanu celu mare indata dupa ce se sui pe tronulu Moldovei se apucà a-si organisá tiér'a, punendu tóte lucrurile in róndu bunu si pregatindu-si armat'a pentru resbóiale urmatória. Dupa cincii ani de pregatire, Stefanu sântiendu-se destulu de tare, s'au radicaú cu tóta puterea sa si au incursu in Transilvani'a, devastandu seuu pradandu mai cu séma tiér'a secuiesca.

Pe atunci domnía in Ungari'a regele Mateiu, fiulu eroului Ioanu Corvinulu. Mateiu decise a se sculá cu resboiu asupra lui Stefanu celu mare cu atâtu mai vertosu, cu câtu Petru Aronu si unu anumitu Berendeiu, carele inca se dá de principe moldovénu, nu incetau de a rogá pre Mateiu se restórne pre Stefanu de pe tronul si se le dée loru domnía Moldovei, apromitiendu fiacare, ca in casulu acest'a va inchiná Ungariei tiér'a. Afara de acést'a in anulu 1465 Stefanu cuprinse dela Turci Cetatea - Alba seuu Achiermanulu, ér dela Munteni Chili'a, dóue cetati in Basarabi'a pe malulu marei negre. Deci Mateiu, nevrendu a mai lasá lui Stefanu tempu de intarire si deprindere in resbóia, adunà o armata de 40.000 de Unguri, se puse insusi in fruntea ei si in tómn'a anului 1467 trecu cu ea prin Oituzu in Moldov'a. Petru Aronu si Berendeiu urmau armat'a lui Mateiu, cá doi corbi setosi de prada. Bine prevediuse inse Stefanu, ca Mateiu va veni asupra-i cu resboiu; pentru aceea nici elu nu staturse fora a se pregati de aperare. Dar' de si avea ajutoriu dela Lesi, elu nu voi se ésa la lupta cu Ungurii in campia, ci asteptà pana acesti'a se inaintara la locuri strimte, unde Stefanu érà mai siguru de

a-i invinge. Astfeliu regele merse neimpiedecatu pana la Baia, ardiendu Bacàulu si Romanulu, pradandu si devastandu. Elu tramise soli inainte la Sucév'a, cá se anuncia lui Stefanu: au a se inchiná, au a se prepará de resboiu. Stefanu primí pre soli cu tóta onórea, standu pe tronul cu sceptrulu in mana, cu corón'a pe capu, incungiuratu de tóta curtea sa in cea mai mare gala. La intrarea loru in palatu se dede o salva de tunuri.

Solii vorbira: „Augustulu Mateiu Corvinu, regele Ungariei si Bohemie, suveranulu nostru si alu vostru, ne tramite se-ti spunemu, ca elu este in acést'a tiéra supusa regatului seu, si tu ori din nesciintia, ori din prefacere nu te duci inca a-i face omagiulu; pentru care lucru Mari'a Sa Regele au decisu, ca de nu vei merge indata se te inchini, te va pedepsí precumu meriti“.

O murmura surda se radica in adunare.

Stefanu pali; apoi díse: „Mergeti la Domnulu vostru si-i spuneti, ca acést'a tiéra nu a cunoscutu nici odata nici unu despuitoriu strainu. Spuneti-i inca, ca pe câtu Moldovenii voru poté se tiena in mana inca o sabia, nu se voru inchiná. Intre rusine si mórte ei nu au întârdiatu nici odata se aléga pe cea din urma. Mai spuneti Domnului vostru, ca ne vomu întélni in curundu cu armele in mana“!

Solii adausera: „Dómne uiti, ca regele Mateiu Corvinu este in tiér'a acést'a si o tiene diumetate in puterea sa“.

Stefanu response: „Pamentulu Moldovei este plamaditu cu sangele strainiloru, cari au intratu aici, cá se o robésca“.

La aceste vorbe solii se retraseru. O nóua salva de tunuri anuncia esfrea loru.

Indata Stefanu plecà din Sucév'a cu tóte ostirile sale si ajunse la Baia in amurgulu serei pe 15 Decembre pe cà neamblate. Ungurii fora grigia si fora garda se dau somnului. Dupa ce inoptà bine, Moldovenii incungiura cetatea, si-i punu focu de tóte partile. O parte din ei intra in cetate si prin case si incepu a junghiá, ajutati de cetatieni, chiar si de muierile infuriate. Ungurii loviti de somnu si de gróza, cuprinsi de flacari si de unu inamicu, ce-si aperá vét'r'a sa, nu sciau in cotro se apuce. A se concentrá numai érà cu potintia; càci Stefanu cunoscundu deameruntulu terenulu ocupase tóte stradele si positiunile principale. Flacar'a incinsese totu; ea plutiá pe orasiu si trecea pe case si pe strade cá nisce valuri in vijelia. Lupt'a érà teribila! Multi Unguri fura omoriti prin case, altii orbecandu pe strade; ér cei ce scapara din cetate, necunoscundu locul, rataciau si cadeau in manile bandelor armate de tierani (Se spune *) ca 12.000 de Unguri remasera morti, intre cari si Berendeiu. Petru Aronu fugi in Poloni'a. Inse si regele fù ranitu; elu inse scapà condusu de unu Romanu, pe care Stefanu 'lu ucise mai tardiu.

Mateiu se retrase in Transilvani'a, vrendu a stringe o nóua armata, cá se intre érasu in Moldov'a. Intr'aceea

*) Kromer.

Stefanu irumpe insusi in Transilvani'a si bate pre Secui adou'a ora. Mateiu avendu de lucru in Ungari'a si Bohemi'a si vedindu pericolulu, ce amenintia tier'a din partea Turciloru, fačia de cari nu este bine a se slabi principii crestini, la indemnul papei dela Rom'a pune in anulu urmatoriu pace cu Stefanu, dandu-i castelele Ciceu si Cetatea-de-balta in Transilvani'a, cá se aiba unde se se póta retrage, fiendu necesitatu a-si parasí tier'a.

2. Resboiulu dela Lipinti.

La anulu 1470 Maengli Gerai, chanulu Tatariloru din Crimei'a („Crîmulu tatarescu“) trecu in Moldov'a cu o mare armata de Tataři, si indata se puse se prade tier'a si se robésca pre locuitori. Stefanu celu mare le est inainte cu ostirea, ce potu se radice rapede, si-lu intimpiná la o dumbrava, ce se chiama la Lipinti langa Nistru, in dñu'a de 20 Augustu. Stefanu organisase armat'a moldovenésca dupa datin'a eropéna; ostirile tatare inse erau nisce órde fora disciplina si fora regula. Singur'a loru potere consistá in numeru. Taber'a Tatariloru cuprindea o intindere de siese ori mai mare, decâtu a Moldoveniloru. In spatele ostirei veniau mai multe tabere de Moldoveni, barbati, femei cu copii, turme de vite si feliurite lucruri furate de prin tiéra. Stefanu díse ostasloru sei, ca acésta tabera intinsa nu se compune numai din Tataři, ci ca cea mai mare parte o facu fratii loru robiti si vitele loru furate, pre cari, déca voru invinge Tataři, au se le duca in tier'a tatarésca. Le facu o icóna dorerósa de suferintiele celoru robiti, le dede o idea ridietória de sperantiele, ce fratii loru punu in eroismulu loru. „Mai bine se morimu cu totii“, terminá Stefanu, „decátu se lasamu pre consagenii nostri a fi terti afara din tiéra, venduti au ucisi de greutatfle robiei“.

Aceste vorbe miscara animele ostasloru.

Lupt'a incepù. Furi'a Tatariloru nedisciplinati napadesce cá cea de antáiu suflare a unei vijelie asupra Moldoveniloru, ce stau neclatiti cá stanc'a in munte la rëndurile loru. Acésta furia se alina cu incetulu, apoi se frange cu totulu de rëndurile de granitu ale Moldoveniloru. Lupt'a tienù pana sér'a si fuse teribila. Campulu erá acoperitu de ómeni si de cai si inchiagatu in sange. Tataři cu cátu aflau impotrivre mai mare, cu atátu se aruncara mai turbati sub sabiele Moldoveniloru, de unde nimicu nu mai potea se-i scape. Catra séra Tataři se rupsera si incepura a fugi. Stefanu dede ordinu cavaleriei se-i urmarésca. Atunci incepù o taiare teribila. Tataři obositi nu mai poteau se se apere.

In tabera resunara atunci mii de strigate de bucuria; erau Moldovenii robiti. Ei scapasera, si armandu-se se aruncara asupra Tatariloru, ce nu apucasera inca se fuga. Robii se liberara. Moldovenii reluara inapoi planulu loru rapitu de Tataři si totu, ce acestia adusera cu densii in tiéra. Tóte lucrurile rapite din tiéra se pastrara, cá se se intórca éراس pagubasloru; totu inse, ce fuse alu Tatariloru, se impartí la ostasi. Stefanu se intorná in Sucéva, incarcatu de prada tatarésca si cu o multíme de robi, intre cari se aflá insusi fiulu chanului.

Nu multu tempu dupa acést'a batalia fericita venira la Stefanu soli dela chanulu tatarescu, cá se céra indereptu pre fiulu acestuia. Stefanu voi se primésca solii incungiuratu de tóta stralucirea curtiei sale, cá se dée barbariloru o idee de marirea si poterea sa. Elu aduná deci clerulu celu mare, capii ostirei, boerii din consiliulu seu si poporu multu. Sal'a erá plina de lume stralucita. Poporulu si ostasii furnicau pe strade si prin curtea palatului. Stefanu in tóta splendórea sa, incungiuratu de marii sei capitani, siedea pe tronu, avendu coron'a pe frunte si sceptrulu in mana.

Intrandu solii in sala, celu de antáiu vorbi: „Stralucitulu chanu alu Crîmului, domnulu nostru si alu teu, ne tramite si-ti demanda prin noi, se-i dai inapoi pre fiulu seu, carele este aici prinsu!“ Éra altu solu: „Stralucitulu chanu ar fi pedepsitu indrasné'a ta, de a tiené in prinsóre pre fiulu seu; dar a binevoitu se se indure catra tine si se te ierte, inse si tu de aici inainte se-i dai tóta supunerea, ce unu ghiaru (necredintiosu) vasalu trebue se dee Domnului seu musulmanu“.

Sute de sabie esfra din téca. Ostasii voira se spele insult'a in sangele soliloru. Stefanu face unu semnu se bage sabiele in téca, se scóla apoi de pe tronu si dá ordinu se se aduca fiulu chanului in curtea palatului si se i-se taia capulu in fačia soliloru, cari avura aceeasi sórte. Numai unulu din ei se tramise cu nasulu si cu urechile taiate, se spuna chanului cele ce vediura la curtea lui Stefanu. Asia erá pe atunci lumea! —

Stefanu vrendu a multiamí lui Domnedieu de invingerea asupra Tatariloru, cu prad'a luata dela acestia a santtu la 3 Septembre monastirea Putn'a, cladita de elu in tempu de 4 ani (1466—1470) spre laud'a prea curatei vergurei Mari'a mam'a Domnului nostru Iisusu Christosu. La acésta santtre multa adunare de preuti si calugari au fostu, si insusi Teoctistu metropolitulu si Tarasiu episcopulu Putnei; dfcu, ca la liturgia au asistatu la altariu archiepiscopi, preuti si diaconi 64.

(Va urmá).

Proiectu de regulamentu

pentru scólele poporale si normale gr. or. din archidieceasa (elaboratu in urm'a conclusului sinodului archidieceasanu din 16 Aprile 1875. Nr. 55).

Capu 15.

Planulu de invetiamentu

in privinti'a obiectelor indicate in capitlulu precedentu.

(Urmare.)

Anulu IV.

Obiectele de intuitiune in anulu acest'a nu au se se mai propuna dupa modulu aratatu pana aci; ele se voru tractá acumu in modu sistematicu alaturea cu celelalte obiecte de invetiamentu. Prin urmare limb'a materna de aici incolo se va invetiá dupa urmatóriele puncte:

- a) Cetirea.
- b) Scrierea.

c) *Deprinderi gramaticale, ortografice si stilistice.*

a) *Cetirea.*

In anulu acest'a elevii se voru deprinde si mai multu a cetí frumosu si cu intielesu. Mai departe in anulu acest'a cetirea se aiba in vedere de a immultí cunoscintele reale si limbistice ale eleviloru. Spre deprinderea si fortificarea memoriei se voru memorisá bucati mai grele in prosa si in versiuri.

b) *Scierea.*

Decopiarea libera a unoru capitule din cartea de cetire cu respectu la caligrafia.

c) *Deprinderi gramaticale, ortografice si stilistice.*

Repetirea celoru petrecute in an. precedentu. — Propusetiunea simpla si amplificata. — Determinarea mai de aprópe a subiectului. — Substantivulu cá subiectu si cá atributu. — Declinarea substantivului. — Substantivele concrete si abstracte. — Adiectivulu cá atributu. — Comparatiunea adiectiveloru, prin cele trei graduri. — Pronumele posesive si demonstrative cá atribute la subiectu. — Determinari mai de aprópe ale predicatului. — Substantivulu cá predicatu; repetirea celoru díse despre substantivu. — Adiectivulu cá predicatu si repetirea celoru díse despre adiectivu.

Verbulu cá predicatu. — Repetirea celoru luate in anulu precedentu despre verbu. — Formarea tempuriloru secundare. — Distingerea verbeloru in 4 conjugatiuni. — Modulu verbului. — Complimirile verbului, adeca cele de modu, de locu, de tempu si de cauza. — Verbele transitive si netransitive. — Obiectulu.

Deprinderi asupr'a derivatiunei cuvinteloru. —

Pentru deprinderi ortografice si stilistice, pre langa exercitiale aratate in anulu precedentu, mai potu servi si estrageri in sumariu din bucati cetite in cartea de lectura. — Stramutarea unoru versiuri in prosa. — Descrieri mai scurte despre felurite obiecte, cá lucrari in scóla si acasa. — Tóte acestea se voru face cu deosebitu respectu la ortografia si la stilu.

Anulu V si VI.

a) *Cetirea.*

In anii acest'i'a cetirea trebuie se fia fluenta, corecta si sigura; ea trebuie sa alimenteze spiritulu cu totu feliulu de cunoscintie, se stimuleze pre elevi a se ocupá si acasa cu cetirea in órele libere. In acesti doi ani elevii astfelu au sa se perfectioneze in cetire, incátu se intieléga cu cea mai mare usiurintia si se reproduca fora nici o dificultate materialulu cetitu.

b) *Scierea.*

Scierea se va continuá in modulu aratatu la anulu precedentu.

c) *Deprinderi gramaticale, ortografice si stilistice.*

Repetirea celoru din anulu precedente. — Propusetiunea compusa. — Diferinti'a intre propusetiunile principale si secundare. — Propusetiunea contrasa. — Reportulu propusetiuniloru intre sine. — Compunerea prin

coordinatiune si subordinatiune. — Diferitele propusetiuni secundare subordonate. — Ecsemple si perióde.

Din etimologia se voru luá tóte partile vorbirei si sub tóte reporturile: éra derivatiunea cuvinteloru se va tractá mai pre largu si in modu mai sistematicu.

Tóte eexercitiale gramaticale se voru ilustrá prin numeróse ecsemple; ausiliariulu loru celu poternicu va fi inse analis'a gramaticala, atátu formala, cátu si sintactica, ce se va face asupr'a bucatiloru cetite in cartea de lectura.

Eexercitiale ortografice si stilistice inca se voru face mai pre largu si mai cu temeiu decátu in anii precedente. — Scurte naratiuni de cuprinsu istoricu si de scrieri din istori'a naturala. — Descrierea locului natalu si a tienutului de prin pregiuru. — Corespondintia: epistole, cvitantie, obligatiuni etc. dupa impregiurarile locale. — In acesti doi ani din urma elevii au se-si cástige nu numai corectitate in stilu si ortografia, dar si facilitate in concepte de diferitu cuprinsu.

§. 88. **Limb'a straina.** In scólele cu trei seau mai multi invetiatori pre lángu limb'a materna se va invetiá si o limba straina, care dupa impregiurarile locale va fi ori cea germana, ori cea magiara. Limb'a straina se va invetiá numai dela anulu alu treilea incolo si anume:

Invetiatoriulu va incepe cu cetirea si scierea luate impreuna. Catra finitulu anului trece apoi la traducerea propusetiuniloru simple din limb'a straina in cea romana si vice-versa; cu ocasiunea traducerii elevii se familiariséza si cu unele notiuni gramaticale, precumu sunt: substantivu, articulu si declinarea acestor'a; éra unde se va invetiá limb'a germana, acolo se va luá si conjugarea verbului ausiliaru „sein“ in tempurile principale.

In anii urmatori invetiatoriulu va inaintá gradatu la invetiarea limbei straine, introducându pre elevi totu mai multu in cunóscerea gramaticéi formarie si sintactice a limbei. Gramatic'a limbei straine trebuie invetiata pre basea limbei materne si in asemenare cu acést'a din urma. Prin dese eexercitia de traduceri dintr'o limba in ceealalta elevii voru pasí in positiune de a-si procurá o copia cátu mai mare de vorbe din limb'a straina. In multe privintie invetiatoriulu póte se urmeze si la predarea limbei straine metodulu urmatu la invetiarea limbei materne.

§. 89. **Computulu si geometri'a.** Alaturea cu religiunen si cu limb'a materna, computulu si geometri'a au se formeze unu obiectu de invetiamentu principalu in scólele poporale. Invetiatur'a matematicei nu numai ca ajuta in modu deosebitu desvoltarea facultatiloru spirituale in elevi, dara ea e de neaperata trebuintia poporului in viétia. De aceea computulu, adeca aritmetic'a, si partile principale din geometria, se voru invetiá in tóte clasele scólei poporale; metodulu la invetiarea loru va fi, dupa cátu se póte, celu intuitivu. Invetiatoriulu la propunerea aritmetice si a geometriei se nu piérda nici odata din vedere scopurile practice din viétia si impregiurarile locale; acestor'a se se conformeze elu in alegerea eexercitaloru si a ecsempeloru. Mai departe

se pórte de grigia, cá materialulu se fia totudéun'a acomodatu cu gradulu de inteligintia alu eleviloru; totudéun'a se purcéda dela cunoscutu la necunoscutu, astfeliu, încátu basea pentru instructiunea ulterióra se o formeze pururea materialulu dejá percursu.

Anulu I.

a) *Computulu.*

In anulu acest'a computulu se va propune numai cu numerii intregi pana la 20. Invetiatoriulu va familiarisá pre elevi mai antáiu cu numerulu 1, cá numeru fundamentalu, apoi va trece la numerulu 2. Ajungându la numerulu 2, invetiatoriulu incepe a face cu acesti doi numeri numiti si nenumiti in minte tóte operatiunile posibile, precumu $1 + 1 = 2$, $2 - 1 = 1$; $2 \times 1 = 2$. Astfeliu va procede pâna la numerulu 20, oprindu-se la fia-care numeru spre a face tóte operatiunile cuvenite si totu feliulu de ecsercitia practice si teoretice. Invetiatoriulu nu va trece dela unu numeru la altulu, pâna nu se va convinge, ca elevii suntu in stare a cunosce bine numerulu, despre care va fi vorb'a, si a face cu elu fora nici o greutate cele 4 operatiuni. Totu odata se voru deprinde elevii a scrie fia care numeru la loculu si la rîndulu seu.

Anulu II.

Repetírea celoru din anulu precedentu si continuarea cu ceialti numeri intregi pâna la 100 dupa modulu aratatu mai susu. Tóte problemele se voru resolví mai antáiu in minte, apoi pre tabela. Ecsemples se voru luá totu-déun'a din sfer'a vietiei practice si cu deosebita privire la impregiarile locale.

Anulu III.

Repetírea celoru din anii precedenti si continuarea pâna la 1000, totu dupa metodulu cunoscutu. Problemele, pre câtu va fi posibilu, éراسi se voru resolví mai antáiu in minte, apoi pre tabela. Cunóscerea mesuriloru usitate din patria; resolvirea si reducerea loru. Dese ecsercitia practice cu numeri de o numire in minte si pre tabela.

Anulu IV.

Repetírea din anii trecuti si continuarea pâna la dieci de mii. — Elevii se voru deprinde mai cu temeiu la scrierea numeriloru dupa sistemulu decadicu, dându-se fia-carei cifre valórea dupa loculu ce ocupa. — Cele 4 operatiuni cu numeri de mai multe numiri. — Continuare cu cunóscerea mesuriloru si monedeloru usitate in patria. — Dese ecsercitia practice si teoretice in minte si pre tabela. —

Ecsemples éراسi se voru luá din sfer'a vietiei practice cu privire la impregiarile locale.

Anulu V si VI.

Repetírea din anulu precedentu. Scrierea si cetirea numeriloru statatori din mai multe cifre. Cunóscerea numeriloru romani, si pre câtu se póte, si a litereloru pascaliei. Impartibilitatea numeriloru. Cele 4 operatiuni cu frângeru decimale si vulgare. Practic'a italiana. Re-

porturile si proportiunile. Regul'a de trei. Regul'a societatiei simpla. Dese ecsercitia practice, mai vertosu in privinti'a mesuriloru metrice si a monedeloru din patria.

b) *Geometri'a.*

In strinsa legatura cu invetiarea aritmetice si de odata cu desemnulu linearu invetiatoriulu va introduce pre elevi si in geometria totu pre basea intuitiunei. In cei patru ani d'ântau elevii se voru familiarisá cu partile mai usióre, mai generale si mai practice ale geometriei. Intru tóte acestea invetiatoriulu va avé in vedere trebuintiele poporului; poporulu trebuie pusu in positiune de a poté mesurá, fia cu ochiu liberu, fia cu instrumente geometrice, suprafecele agriloru si ale altoru corpuri. In anii cei d'ântáiu invetiarea unoru parti din geometria cade in sfer'a feliuriteloru ecsercitia intuitive; in anulu alu 3-lea si alu 4-lea desemnulu linearu are se fia unu ausiliaru alu geometriei. Geometri'a cá obiectu separatu se va propune numai in anulu alu 5-lea si alu 6-lea.

Anulu V.

Cunóscerea diferiteloru linie si numirea loru dupa positiune. Mesurarea linielor drepte. Instrumentele de mesuratu: linalulu, cirululu, urm'a, metrulu, decamestrulu etc. Ecsercitia practice de mesuratu si desemnarea loru. Formele suprafecloru si numirea loru. Desemnarea loru pre tablitie si pe chartia.

Anulu VI.

Repetírea celoru din anulu precedentu. Cunóscerea diferiteloru suprafeclie si mesurarea loru, începându cu patru-unghiulu. Dupa câtu va fi cu potintia se voru face ecsercitia in mesurarea togografica a unoru tienuturi mai mici de prin pregiuru. Cunóscerea diferileloru corpuri si numirea loru dupa volumu.

(Va urmá).

Grenadirii.

(Din H. Heine.)

Doi grenadiri spre Françi'a din Rusi'a plecase.
Acolo multa vreme cá prisioneri au státu
Si 'ndata ce'n cvartire germane ei intrase,
De truda, de dorere, tristi fruntile-au plecatu.

Atuncea audfra o dorerósa veste,
Ca Françi'a e pierduta si popululu invinsu,
C'armat'a loru cea mare s'a stinsu, ca nu mai este,
Si ca Cesariulu insusi, Cesariulu este prinsu!

Atunce Grenadirii au plânsu cu desperare
De vestea multu amara, ce dinsii au primitu.
Ér unulu din ei spune: „Ah ce grozavu me dóre,
„O rana invecchita me ustura cumplitu“.

Cel-alt tristu i respunde: „D'acumu s'au trecutú tóte;
„Si eu a-si vrea cu tine, amice, cá se moriu!
„Dar am copii acasa, femeia si unu frate,
„Ce voru perí de siguru lipsiti de ajutoriu“.

— „N'am grigia de femeia, nici de copii nu-'mi pasa.
 „Ah! de dorinti mai bune e sufletu-mi coprinu!
 „Se céra pânea 'n uliti, cându hrana n'au acasa.
 „Cesariulu meu, Cesariulu de dusmani este prinsu!

„O rugaminte numai acorda-mi, fratióre!
 „De voiú mori acuma se-mi cauti unu mormintu
 „In Françi'a mea iubita, in patri'a cea mare,
 „Si se me'ngropi acolo in scumpulu seu pamentu!

„Si crucea de onóre, simbolu de vitegia,
 „Pe pieptulu meu aprópe de anima s'o pui,
 „Se-mi dai si arm'a 'n mana, ce — avéam in batalia,
 „Incinge-mi si-a mea spada, fá tóte cumu 'ti spuiu.

„Asia in nópte — adúnca voiú ascultá 'n tacere,
 „Cá si o sentinela descépta in mormentu,
 „Pân' érasí va incepe alu nostru tunu se sbiere
 „Si-a nóstre legiune se 'nvie pe pamentu.

„Atunci Cesariulu trece calare p'a mea grópa,
 „Si mii de spade zurii cá fulgerulu lucescu,
 „Atunci cu arm'a 'n mana eu esu din a mea grópa
 „Cá pe Cesariulu nostru de dusmani se-lu pazescu“.

N. Scheletti.

Despre invetiatori.

„Invetiatoriulu este unu barbatu, carele trebuie se scie mai multu decâtu propune, cá se póta face acést'a cu judecata si gustu; carele trebuie se vietuésca intru unu cercu inferioru de activitate, si totusi se aiba unu sufletu sublimu, pentru cá se-si pastreze in caracteriu si portare aceea demnitate, fora de carea nu-si va poté câscigá respectulu si increderea familieloru; carele trebuie se aiba o rara amestecatura de blandetia si taría, càci in societatea civila elu stá mai pe diosu decâtu multi ómeni, si totusi nu-i este permisú a fi nimenui servu dediositu; carele se nu fia necunoscutu cu drepturile sale, inse totusi se cugete mai multu la detorintiele lui; carele tuturoru dá ecsemplu, tuturoru servesce cu consiliulu seu; carele mai antáiu de tóte nu céra a esí din statulu seu, este indestulitu cu starea sa, pentru ca póte face multu bine in ea, resolutu fiendu, pentru servitiulu scólei inferioare, carele pentru elu este totu odata servitiulu domnediescu si omenescu, — a traí si a morí“.

Guizot.

„Precumu e regele, asia e si poporulu; precumu e invetiatoriulu, asia e si scolarulu. Precugetati-ve, ecsaminati-ve si apretiuiti-ve chiamarea! In manile vóstre stá binele tempuralu si eternu alu junimei concrediute instructiunei, culturei si conducerei vóstre. Vóue ve va multiamí, pre voi ve va blastemá ea odinióra, dincóce si dincolo de mormentu. Vai celui, ce dá scandalu! Blastemu seducatoriului, torturile iadului pentru acel'a, carele abuséza de increderea tenerimei, carele inveninéza flórea abia impupata si o face de unélta, ste-si si altor'a spre stricatiune“!

St. Iosifu de Calasanza.

Sentintie.

Adeveratu, ca parintii suntú tievile, cari aducu copiloru totu binele; inse fóntan'a este — Domnedieu.

Aceea e scól'a cea mai buna, carea ne pregatesce pentru vietia, si aceea este vietia cea mai buna, carea ne pregatesce pentru eternitate.

Cunóscerea imperfectiunei nóstre este primulu pasu catra perfectiune.

Cine se invinge pre sene este mai tare, decâtu celu-ce a invinsu greutatea cea mai mare.

Unde patimile au trecutu pragulu, de acolo mintea 'si ié remasu bunu.

Cultura va se dica, a ne scí pune cu fiacine in tonulu, acordulu caruia cu alu nostru produce armonia.

Profundu e acel'a, carele intielege tacerea ómeniloru si a animaleloru, cá cumu ar vorbí.

Crede a nu fi facutu nimicu, candu mai este inca ce-va de facutu.

Cela ce nu scie, ce se faca cu tempulu, sémena cu unu omu, carele are in averea sa numai trei cruceri, si se cugete la modulu, cumu se-i faca a circulá intre ómeni.

Este o mare nenorocire a nu poté suportá nenorocirea.

Ómenii voiosi facu mai multe nebulie, decâtu cei tristi; inse cei tristi facu mai mari.

Dorerea face se sentimú bucuria, precumu peccatulu face se cunóscemu virtutea. Candu in lume nu ar fi dorere, mórtea ar consumá totulu. De nu m'ar doré o rana, nu a-si vindeca-o si asia a-si pierí.

Senguru acela e fericitu si mare, carele nu trebuie nici se domnésca, nici se asculte, cá se fia ce-va.

A ne poté aduce aminte de trecutul nostru fora a rosí seau a ne caí, este profitulu celu mai mare alu vietiei. Conscientia curata vede in mormentu numai ascernutulú linu si pacnicu pentru somnulu dupa o dí plina de truda si lucru.

Sciri scolarie.

(F.) Romanismulu Bucovinénu a facutu unu pasiu inainte. Orasiulu Sucéva a petitiunatu la diet'a pentru introducerea limbei romane cá limba de propunere la gimnasiulu gr. or. din Sucév'a, baséandu-se pe uriculu infiintiarei gimnasiului, cátu si pe impregiurarea, ca orasiulu Sucév'a e locuitu de Romani si ceialalti locuitori vorbescu romanesc. Diet'a ecsaminandu petitiunea orasieniloru a decisu inainte de Pasci pe basea argumenteloru acestei petitiuni, de a introduce in anii 1876 si 1877 limb'a romana cá limba de propunere la gimnasiulu din Sucév'a, care decisiune a fostu primita de intrég'a dieta fora ori ce impotrivire; chiar adversarii adeverati au votatu pentru introducere. Factulu se fia implinitu, atérna dela sanctiunarea Maiestatiei Sale. Propunetoriulu a fostu deputatulu Reni de Hîrseni, de origine Ardelénu.

Resultatulu favorabilu se ascrie presiedintelui tierei, d-lui bar. Alesani, italianu, care petrecundu aici in tíera de abíá doi ani, nu a întârdíatu de a aratá simpatí'a si ocrotirea sa italiana asupra sorei sale, — limbei romane. **D. Ol.**

(P. T.) Visita de scóla. Vineri in 9/21 Aprile 1876, cercetá Eminentí'a Sa domnulu Dr. Teutsch, superintendentele șasescu din Sabíiu, scól'a nóstra capitala din Branu. Am dorí se avemu astfeliu de rare norociri mai adese ori, din partea barbatilor mari; deórece atari visite facu fórté multu pentru scólele nóstre astadi.

(L.) La scól'a reala din Dev'a se va deschide cu inceperea anului scolasticu urmatoriu si clasa a V-a.

(y) De rectoru la scólele evangelice luterane din Sábíiu s'a alesu profesorulu Mauritiu Guist cu 13 voturi din 23, intrunindu restulu voturiloru conrectorulu prof. Klein, carele renunsiase de mai inainte a intrá in candidatiune. Rectorulu de pana aici Capesius fú pensiunatu.

Varietati.

(Multiamita publica). Gratiós'a dómna Mari'a Ioanu Ratiu din Branu, sémtiendu necesitatea unui stindartu (flamura, steagu) pentru scól'a capitala din Branu, binevoí a doná o atare flamura pentru acestu institutu. Deci directiunea scólei se sémte deobligata a aduce gratióssei dómne Mari'a I. Ratiu, pentru acést'a donatiune nobila multiamita publica!

Incátu va satisface acésta flamura asteptariloru altoru privitori, nu potu scí; noi inse ne mândrimu cu ea; si inca avemu dreptu a ne mandrí cu atátu mai multu, càci e tiesuta de o femeia — saténa romana, si cusuta o parte de litere totu de aceea femeia, éra alta parte chiar' de dómn'a donatória, — cu alte ajutória. Inscierea pe flamura impregiuru este: „St. pentru scól'a capitala romana greco-or. din comun'a colectiva Branu; donatu de dómn'a Ioanu Ratiu in 3/15 Maiu 1876“. Éra in midílocu: „Libertate!“ „Egalitate!“ „Fratíetate!“ Dée Dómnedieu, cá astfeliu de adeverate mame romane se se mai afle si pe alte locuri!!!

Santírea steagulului si alegerea patronului s'a pusu pe Marti in 25 Maiu — a treia dí de Rosalii, a. c. in localulu scóleloru capitale; in aceea dí se ya tiené si maialulu scolariloru.

Branu in 15 Maiu 1876.

Directiunea scóleloru capitale.

(Omu lovitu de trasnetu). Miercuri in 21 Aprile 1876 loví trasnetulu pe Nicolau Hermeneanu din Sohodolulu Branului, care ará cu patru vite langa casa, avéndu cu sène o femeia si o baiata pe langa vite, éra pe brasda indereptulu seu unu câne. Omulu fú strabatutu din crescetiu pana in talpe; elu la momentu fú mortu; hainele de pe elu cadíurá imprasciate, pèrlite si sfirfcate.

Femei'a cadíu ametíta, apoi se desceptá ne-atinsa, baiat'a — cá m de 12—13 ani — nu patimí nimicu; dara trei vite de impreuna cu cânele remasera mórte pe locu. Unu bou, carele demanéti'a facea multe semne, scapá sanetosu si fugi.

T. P.

(I. Michelet), unulu dintre cei mai eruditi barbati ai Franciei, istoricu si profesoru celebru, luptatoriu pentru libertate si democratia, repausá la 16 Maiu c. in Parisu. La inmormentarea sa d-lu C. Cantacuzinu tienú in numele delegatiunei romane urmatóri'a cuvêntare:

„Junimea romana vine se esprime p'acestu mormentu, inca deschisu, eternele sale regrete pentru pierderea acelu, care fu in totu tempulu vietiei sale apostolulu libertatiei, sustiitoriulu ideiloru celoru mai nobile, aperatoriulu popóraloru asuprite.

„Numele lui Michelet va fi pronunsiatu cu amóre si veneratiune de tóte natiunile, cari sub inolestarea tiraniei — sémtau trebuintia d'a traí si d'a cugetá.

„Michelet, Quinet, mari si nobile figuri, veti aparé in veci cu acea aureola, ce numai generositatea, marimea sufletului si devotamentului potu a o dá, — ambele vóstre nume voru fi semnalulu de chiamare alu popóraloru in lupt'a cea mare pentru triumfulu principiiloru nemuritórie ale revolutiunei. (Aplause.)

„Romani'a 'si va aduce a-minte cu o firésca mandria de díu'a, in care ea ve deferí titlulu de cetatianu romanu, — slabu tributulu alu recunoscintiei sale.

„Franci'a pierde in Michelet un'a din gloriele sale, Romani'a unu spriginu poternicu, — aceea-si dorere sfasia animele celoru dóue natiuni: lasatí-ne se mestecamu lacrimile nóstre cu ale vóstre.

„Fia, cá memori'a lui Michelet se stringa si mai multu simpatiele deja atátu de poternice, cari unescu patri'a nóstra cu marea Republica!

„Fia, cá marele seu sufletu se ne inspire tuturoru iubirea binelui si se ne conduca pururea pe calea dreptului!“ (Aplause, strigate: „se traiésca Romani'a!“)

Totu atunci se mai cetí urmatória depesia a studentiloru din Bucuresci:

„Junimea romana din Bucuresci, dorindu se-si esprime sentiementele sale de recunoscintia catra ilustrulu Michelet, ve róga a face se se cetésca pe mormentulu seu aceste câte-va cuvinte:

„Franci'a, sora mai mare a Romaniei, si-a versatu sangele seu pentru a ne dá libertatea si pentru a asigurá ecsistinti'a nóstra cá natiune. Michelet, acestu fiu eminentu si iubitu alu Franciei, a pusu totu sufletulu si devotamentulu seu in servitiulu aceleia-si cause.

„Recunoscinti'a si iubirea nóstra pentru Franci'a voru fi eterne; eterna va fi memori'a aceluia, caruia Romani'a i-a acordatu titlulu de cetatiénu!“

(Palaczky), marele istoriografu alu poporului cehu si conducatoriu alu partidei natiunale, a moritu la 26 Maiu a. c. in etate de 78 de ani.